

АЦО ШОПОВ КАКО ПОЛЕМИЧАР

За Ацо Шопов како полемичар досега воопшто не е пишувано. Неговите пројави во овој домен се малубројни и тие, главно, претставуваат испровоцирани согледби најнепосредно врзани со поетската природа и творечката определба на овој автор. Овдека вниманието се свртува токму на таквите полемички искричења, меѓутоа, не смее да се занемари фактот дека дејствувањето на Ацо Шопов во литературниот живот и како поет, и како уредник на списанија, и како издавач, и како припадник од формат во експонираните редови на една од судрените страни со, понекогаш, нагласени таборашки страсти, е важна и неодминлива димензија во македонската книжевна конфронтација од нејзините почетоци, во првите педесетти па сè до средината на шеесеттите години, кога полемиките, по својот нов налет, веќе губат од интензитетот, широчината и острината на поставуваните прашања за дискусија. Значи, овдека се задржуваме на оние прилози на Шопов кои можат да имаат карактер на дообјаснување и образложување на поетското вјерују во контекстот на актуелизираните проблеми во македонската литература.

Првиот пример е непосредно врзан со прашањето на интимната лирика која, за повеќемина истражувачи на повоените текови на македонската литература, е еден од првичните поводи за излегување на полемичкиот мегдан. Конкретно, станува збор за стихозбирката »Стихови за маката и радоста« од Ацо Шопов, објавена во 1952 година. Познато е дека таа поезија имаше свои опоненти, критичари на таквиот вид творештво, чии сфаќања во овој прилог не се предмет на разработка. Во скратена верзија накратко потсетуваме само на гледиштата на Ацо Шопов кои, меѓутоа, сами по себе ќе потсетат и на спротивните ставови.

Ретко се случува во литературната практика авторот јавно да му се спротивстави на критичарот, бранејќи го своето дело од некакви толкувања и оценки. Ацо Шопов се решава на таков чекор со убедување дека расправата за неговата стихозбирка »Стихови за маката и радоста« од *борба на мненија* се модифицира и добива призвук на *полиитикантски алузии*. Оттука, неговиот текст, озаглавен со »Место одговор«, објавен на страниците на списанието

»Современост«, број 4 од 1953, нема за цел да ги брани достоинствата на поезијата што ја пишува, туку да посочи неколку програмски пунктови што се во непосредна врска со расправата околу таа поезија. Според него, »во последно време, сè повеќе доаѓа до израз едно изопачено сфаќање за слободата на мислата, за борбата на мислењата, за критиката, нејзината функција и значење. Под етикетата на овие принципи, вели Шопов, без мака може да се согледа една отворена тенденција за фубо наложување на одредени ставови, кои, всушност, значат негирање на борбата на мислења, и на критиката, и на литературата воопшто«. Натаму тој додава дека во името на борбата на мислења некои *јуришаат* и го дигаат Дамокловиот меч на својата критика над сите оние кои имаат други разбирања за литературата. Настапот на своите опоненти Шопов го третира како етички проблем, како непромислена постапка со која »критиката се изродува во клеветење, борбата на мислења - во празно штраќање«. Особено емотивна е реакцијата на Шопов во врска со обвинувањето на творците за *шпекулантство* со Револуцијата: »За мене, вели тој, искреноста е еден од основните принципи на вистинското уметничко творештво; никогаш не сум го изневерил ниту пак ќе го изневерам овој принцип, зашто со тоа би ја изневерил уметноста, својата поезија, себеси«.

Во текстот »Место одговор« Ацо Шопов зафаќа и други појави кои, според него, имаат негативно влијание на развојот на литературата и слободата на литературната мисла. Притоа, тој посочува искажани барања за стихувани политички пароли, кои во конкретното критичко дејствување, всушност, се, како што вели, »повик за крајно вулгаризирање и обезвреднување на литературата и нејзино потчинување на потребите на денот, повик за уметничко оформување на политичкиот живот во земјата.« Во духот на оваа теза е и неговото истапување на Седмото годишно собрание на Друштвото на писателите на Македонија, одржано во 1953 година. Шопов, имено, таму потсетува, во врска со расправата околу интимната лирика, на оние критичари кои место естетска анализа на делото даваат политичка карактеристика на авторот, та оттука, таквата критика, во наводници, според него, ја компромитира и критиката и борбата на мислења.

Вториот пример за полемичкото дејствување на Ацо Шопов датира од времето на шеесеттите години, од неговото учество во разговорот на тема

»Литературната ситуација денес«, од 1963 година, потоа во дискусијата »Дилемите на писателот пред социјалистичката стварност« од 1965, како и текрот, од истата година, со наслов »За пресвртница«. Во последниов прилог Шопов прашува: »Зар не сум најмногу свој кога живеам со молитвите и проблемите на НЕБИДНИНА...« Во овој контекст треба да се потсети дека нешто порано Шопов јасно дава на знаење дека за него слободата на уметничкото творештво претставува повеќе од одговорноста пред своето време и дека »уметничката слобода е всушност синоним на креацијата, на творечкиот чин«. Оттука, сосема е природно што неговите размислувања се поинакви во однос на гледиштата на експонираните критичари од тој период во врска со општествената детерминираност на литературата, ангажираноста и одговорноста пред своето време. За него одредницата *о̀иш̄т̄иес̄т̄ивено бӣт̄ије* е една од *нај̄голем̄ӣе а̀йс̄т̄ирак̄ции*, еден од најтешките проблеми пред есеистичката мисла. Одредницата »наше општествено битие«, според него, има *универзални димензии* зашто тоа ие може да се замисли поинаку одошто како еден »органиски неразделив дел од општествената судба«, па оттука Шопов е на мислење дека на овој проблем му се приоѓа прилично ограничено, зашто: »што е тоа општествено битие, што е тоа наша стварност, што е тоа наш живот, наша современост? Дали е доволно ако речеме социјалистички општествен поредок, социјалистичко општество, изградба на социјализам, социјалистички односи, итн?« Шопов, се разбира, не ги исклучува времето и општеството и неговите специфики, но за него слободата се реализира како *т̄воречки однос* на уметникот кон времето во кое живее, кое тој го прецизира како »умеен.е со јазикот на уметноста да се изразат неговите најзначајни димензии«, што значи »одговорноста на уметникот пред општеството не е ништо друго туку одговорност пред себеси, одговорност, строгост и бескомпромисност *во* и *над* својот творечки чин«. Ваквите становишта на Ацо Шопов заслужуваат особено внимание, дотолку повеќе, како што се наведува во фуснотата на овој прилог, дека тој, всушност, е дел од дискусијата одржана на Четвртиот конгрес на Сојузот на комунистите на Македонија.

уредник на списанието »Современост«, од првата половина на шеесеттите години, се приложи со кои Ацо Шопов веќе се повлекува од овој вид дејствување на литературната сцена кое особено беше забележливо во претходната деценија.

Vele Smilevski
ACO ŠOPOV AS A POLEMIC
Summary

In this supplement we are reminded that we can rarely find a written document in which Aco Šopov is mentioned as a polemic. It is clear that he included himself in this field of interest only when he was provoked by the realizations that were directly connected with the poetic nature and the creative determination of this author.

The emphasis is on those supplements of Aco Šopov that have an aim to give a better explanation of the current problems in the Macedonian Literature in the fifties and sixties.